

Історико-політичні проблеми сучасного світу.
2026. Т. 53. С. 145-156

Modern Historical and Political Issues,
2026, Vol. 53, pp. 145-156

УДК 327:321.01+327.8

<https://doi.org/10.31861/mhpi2026.53.145-156>

Максим Кияк¹, Аліна Ясінська²

Інформаційний контроль та психологія мас у сучасних авторитарних режимах: теоретико-методологічний аналіз

У статті досліджується проблема зростання впливу авторитарних режимів на психологію мас через механізми інформаційного контролю в умовах глобальної кризи ліберальної демократії. Актуальність зумовлена необхідністю системного осмислення взаємозв'язку класичних теорій психології мас із новітніми цифровими стратегіями маніпуляцій. Метою статті є теоретико-методологічний аналіз взаємодії інформаційної політики та масової свідомості в сучасних автократіях, а також систематизація методів пропагандистського впливу. Показано, що стабільність сучасних режимів тримається на експлуатації емоційної вразливості, конформізму та ідентифікації мас із лідером. Розкрито сутність «авторитарного інформаціоналізму» та «спін-диктатур», у яких витончена маніпуляція інформацією заміщує масовий терор. Описано ключові технології впливу на масову свідомість в авторитарних державах, зокрема з використанням новітніх цифрових інструментів, як-от штучний інтелект і дїпфейки. Зроблено висновок, що головне завдання сучасної пропаганди часто полягає не у формуванні віри в «позитивне майбутнє», а в поширенні тотальної недовіри до будь-яких демократичних інститутів через нарратив «усі брешуть».

Ключові слова: авторитарний режим, авторитарія, психологія мас, пропаганда, інформаційний контроль, авторитарний інформаціоналізм, дїпфейки.

Maksym Kyiak¹, Alina Yasinska²

Information Control and Mass Psychology in Contemporary Authoritarian Regimes: A Theoretical and Methodological Analysis

In the context of a global crisis of liberal democracy, more than two-thirds of the world's population now live under various forms of autocratic rule. Modern authoritarianism has undergone a significant transformation: traditional mass terror is increasingly being replaced by sophisticated mechanisms of information control and mass psychology manipulation. The central problem lies in the synergy between classical psychological vulnerabilities and cutting-edge digital technologies, which allows regimes to maintain stability while mimicking democratic institutions. The article provides a

¹ Кандидат філософських наук, старший науковий співробітник відділу проблем світового політичного розвитку, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, м. Київ, Україна. Candidate of Philosophical Sciences, Senior Researcher, Department of Problems of World Political Development, Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: maksymkyiak@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-3039-3306>.

² Кандидат політичних наук, провідний науковий співробітник відділу проблем світового політичного розвитку, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Україна. Candidate of Political Sciences, Leading Research Fellow, Department of Problems of World Political Development, Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: alinayassinska@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-6056-034X>.

comprehensive theoretical and methodological analysis of the interaction between information policy and mass consciousness and systematizes the mechanisms of propaganda, the psychological foundations of social conformity, and the impact of digital authoritarianism on both domestic stability and international security. The study demonstrates that contemporary autocracies rely on “authoritarian informationalism”, where online and offline tactics escalate surveillance and manipulation. It is argued that propaganda and repression are complementary mechanisms: fear reduces critical thinking, making populations more susceptible to narratives of the “external enemy” and “national greatness”. A key finding is the “dictator’s dilemma”: by creating information bubbles to isolate society, leaders often become hostages of their own propaganda, which leads to catastrophic strategic miscalculations. Furthermore, contemporary propaganda has shifted from building utopian futures to promoting total cynicism and apathy, convincing citizens that “everyone lies” and no democratic alternative is viable.

Keywords: authoritarian regime, autarky, mass psychology, propaganda, information control, authoritarian informationalism, deepfakes.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній світовій політичній системі спостерігається тенденція до посилення авторитарних і гібридних режимів, що супроводжується зростанням ролі інформаційного контролю та пропаганди як інструментів політичного впливу. Умови цифровізації та розвитку глобального інформаційного середовища спонукають авторитарні держави дедалі активніше використовувати мас-медіа, соціальні мережі, дезінформацію та новітні технології для формування суспільних настроїв, маніпулювання громадською думкою і підтримання легітимності влади. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження психологічних механізмів впливу на масову свідомість, зокрема схильності мас до емоційного зараження, конформізму, ідентифікації з політичним лідером та сприйнятливості до спрощених політичних наративів.

Отже, наукова проблема полягає у необхідності комплексного аналізу взаємодії інформаційного контролю та психології мас у сучасних авторитарних режимах, зокрема дослідження механізмів пропагандистського впливу, особливостей сприйняття інформаційних повідомлень масовою аудиторією та соціально-політичних наслідків функціонування цих процесів у сучасному інформаційному середовищі.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Низка науковців зробила вагомий внесок у дослідження проблематики пропаганди, дезінформації, масової психології та авторитаризму. Важливими для нашого дослідження є класичні праці Г. Лебона, З. Фройда, В. Райха, Е. Фромма, Т. Адорно, а також сучасні концепції авторитарної особистості, інформаційних автократій, авторитарного інформаціоналізму та стратегічних комунікацій, представлені в роботах П. Креко, С. Гур’єва, Д. Трейсмана, Л. Гарбе, С. Мерц, А. Соніна, К. Гітмеца, Е. Епплблом, К. Метью, Б. Дзюндзюка та інших. Попри значну кількість наукових праць, присвячених проблематиці пропаганди, дезінформації та психології мас, у сучасній літературі недостатньо дослідженим залишається комплексний аналіз поєднання класичних теорій психології мас із сучасними підходами до вивчення цифрової пропаганди та інформаційного авторитаризму на основі конкретних емпіричних кейсів.

Формулювання мети та завдання статті. Метою дослідження є теоретико-методологічний аналіз взаємозв’язку між інформаційним контролем і психологією мас у сучасних авторитарних режимах, а також систематизація наукових підходів до вивчення механізмів пропагандистського впливу на масову свідомість в контексті сучасного інформаційного середовища. Завданнями, відтак, визначено: 1) проаналізувати основні теоретичні підходи до дослідження психології мас у соціально-політичному контексті; 2) розглянути класичні концепції психології мас та їх значення для пояснення механізмів пропагандистського впливу; 3) дослідити роль інформаційного контролю та пропаганди як інструментів формування масової свідомості в авторитарних режимах; 4) проаналізувати особливості використання цифрових технологій і медіаплатформ у реалізації інформаційної політики авторитарних держав на прикладі окремих кейсів.

Теоретико-методологічні засади дослідження. Методологічну основу дослідження становить міждисциплінарний підхід, що поєднує напрацювання політології, психології та соціології. Теоретико-методологічний аналіз застосовано для узагальнення наукових підходів

до вивчення інформаційного контролю, масової свідомості та поведінки суспільства в авторитарних режимах. Системний метод дав змогу розглянути інформаційний контроль як сукупність взаємопов'язаних механізмів пропаганди, цензури, маніпуляції та обмеження доступу до альтернативної інформації. Методи аналізу, синтезу та узагальнення забезпечили систематизацію теоретичних положень і визначення впливу інформаційного контролю на психологію мас.

Виклад основного матеріалу. Термін «масова психологія» (або «психологія мас») означає особливості колективної свідомості та поведінки великих соціальних груп. У політології це поняття застосовується для дослідження того, як настрої та реакції широких мас впливають на політичні процеси, особливо в умовах функціонування авторитарної влади.

У сучасній науковій літературі масову психологію, яку також називають психологією натовпу, розглядають як міждисциплінарний об'єкт дослідження. Її вивчення потребує поєднання знань із соціології, політології, комунікативістики та інших суміжних галузей. Формування наукових уявлень про механізми функціонування великих соціальних груп у суспільстві, особливості їхньої свідомості, настроїв і поведінки є одним із актуальних завдань сучасної науки. Масову психологію часто аналізують через суміжні соціально-психологічні явища, зокрема мас-медіа, громадську думку, чутки, моду та рекламу. Ці феномени проявляються на рівні масового споживача інформації і також потребують ґрунтового наукового осмислення.

Водночас основні уявлення про масову психологію сформувалися ще в класичних теоріях. Зокрема, відповідно до концепції Гюстава Лебона, психологія натовпу виникає під впливом лідерів, механізмів наслідування та навіювання, а також особливої «душі натовпу» (Le Bon, 1896). Сукупність цих чинників призводить до того, що люди з різним соціальним статусом, характером і життєвим досвідом, опинившись у натовпі, частково втрачають власну індивідуальність і починають діяти як єдиний колективний суб'єкт. На думку Г. Лебона, вже сам факт утворення натовпу породжує специфічний тип колективної свідомості, який змушує людей відчувати, мислити та діяти інакше, ніж вони поводитися б окремо.

Дослідник також наголошував, що масова психологія суттєво відрізняється від психології народу чи нації. Характерні риси натовпу можуть кардинально не збігатися з індивідуальними особливостями його учасників. У такій ситуації, за Лебоном, зникає домінування свідомої індивідуальності, а почуття та думки людей уніфікуються й спрямовуються в одному напрямі. Внаслідок цього формується тимчасова колективна психіка з досить виразними та стійкими рисами. Колективні настрої мас здебільшого ґрунтуються на емоціях і несвідомих реакціях, а не на раціональному аналізі інформації.

У натовпі люди часто втрачають здатність до критичного мислення та стають більш піддатливими до групових імпульсів. Це робить масу імпульсивною, нестійкою, схильною до крайніх форм поведінки і водночас такою, що потребує лідера, здатного спрямувати її дії. У демократичних суспільствах масова психологія проявляється переважно через громадську думку та діяльність масових рухів. Натомість в авторитарних режимах такі властивості масової свідомості, як емоційність, конформізм і сприйнятливність до простих гасел, часто свідомо використовуються владою для досягнення політичних цілей.

У праці «Психологія мас і фашизм» (Reich, 1997) Вільгельм Райх поєднав ідеї фрейдівського психоаналізу з аналізом соціальної структури суспільства. Він стверджував, що причини фашизму пов'язані не лише з діяльністю політичних партій, а передусім із особливостями психології мас. На думку Райха, ці особливості формуються насамперед у межах авторитарної патріархальної родини. Саме сім'я, за його концепцією, виступає «першою клітиною» фашистського суспільства, оскільки в ній дитина засвоює модель беззаперечної покори батькові. У подальшому така модель переноситься на політичну сферу – покора батькові трансформується в покору державі та авторитарному лідерові.

Зігмунд Фройд, розвиваючи ідеї Гюстава Лебона, у праці «Психологія мас і аналіз Я» (Freud, 1949) запропонував психоаналітичне пояснення групової поведінки. Він розрізняв стихійні («природні») та організовані групи і вважав, що їхня згуртованість ґрунтується на емоційних зв'язках між учасниками. Ці зв'язки виникають через ідентифікацію людей із лідером, який стає для них своєрідним «ідеалом Я». У такій ситуації критичне мислення людини послаблюється, а

групові норми та почуття єдності («ми») починають діяти подібно до гіпнозу, зменшуючи індивідуальну незалежність у судженнях.

Подальші інтерпретації масової поведінки в умовах авторитаризму також спиралися на ідеї фрейдизму. Наприклад, Еріх Фромм у праці «Втеча від свободи» (1941) (Fromm, 1941) пояснював формування авторитарного характеру культом сили та влади, а також спрощеним, полярним баченням світу – поділом на «сильних» і «слабких». Він виділяв дві основні соціальні групи, які можуть підтримувати тоталітарні режими: людей із садомазохістським (авторитарним) типом характеру, що водночас прагнуть підкорятися сильнішому і домінувати над слабшими, а також конформістів, які легко приймають нав'язані погляди. На думку Фромма, культура суспільства споживання та система виховання сприяють формуванню типу «людини-робота» – індивіда, позбавленого оригінальності й схильного до автоматичного конформізму, що створює сприятливі умови для поширення авторитарних ідей.

У межах низки більш пізніх наукових підходів (Т. Адорно, Б. Ательмеєр, М. Рокіч, Дж. Даккіт та ін.) авторитарна особистість часто розглядається вже не як цілісний «тип», а як сукупність установок і рис, які можна виміряти кількісно.

Спираючись на ідеї Еріха Фромма, Теодор Адорно розробив концепцію авторитарної особистості. У праці «Дослідження авторитарної особистості» (1950) він описав її як сукупність стійких рис, що формуються в процесі первинної соціалізації (Adorno *et al.*, 1950). За Адорно, люди, які демонструють упередженість щодо однієї соціальної меншини, зазвичай проявляють нетерпимість і до інших «чужих» груп.

Авторитарна особистість характеризується рядом взаємопов'язаних рис: конвенціоналізмом, схильністю до підпорядкування авторитетам, авторитарною агресією, стереотипним мисленням і забобонами, орієнтацією на силу, цинізмом і руйнівністю. Також для неї характерна низька емоційна чутливість і підвищена моральна увага до сексуальності. Формуванню такого типу, на думку дослідника, сприяє виховання в умовах жорсткої батьківської влади та емоційної дистанції в родині.

Боб Альтмеєр («Привид авторитаризму», 1996) розвинув ці ідеї та звужив модель авторитарної особистості до трьох основних рис: підпорядкування легітимній владі, агресії щодо груп, які засуджуються владою, та конвенціоналізму (Altemeyer, 1996). Для їх вимірювання він створив *шкалу правого авторитаризму (RWA)*, яка дозволяє емпірично досліджувати зв'язок авторитарних установок із політичними поглядами, релігійністю, ставленням до прав меншин і підтримкою репресивних практик.

Подальші дослідження звернули увагу на когнітивну ригідність авторитарної особистості. Мілтон Рокіч пов'язував її з догматизмом або «закритістю мислення» (Rokeach, 1960). Натомість Джон Даккіт і Кріс Фішер розглядали авторитаризм як наслідок сильної групової ідентифікації: їхні експерименти показали, що в умовах загрози для «своєї» групи зростає підтримка авторитарних форм влади (Duckitt and Fisher, 2003, pp. 201–202). На основі цього Даккіт розробив опитувальник «Віра в небезпечний світ», який вимірює стійке переконання, що соціальний світ є небезпечним і ворожим – установку, що лежить в основі авторитарних поглядів.

Теорії масової психології та авторитарної особистості пояснюють, чому значна частина суспільства може бути схильною до підпорядкування авторитетам, конформізму та прийняття спрощених політичних наративів. Саме ці психологічні передумови створюють підґрунтя для активного використання владою різних каналів комунікації з масами, через які формуються потрібні уявлення про реальність та здійснюється спроба підтримати лояльність до режиму.

В автократіях комунікація влади з суспільством здійснюється через кілька основних каналів. Найважливішим із них є *мас-медіа* – державне телебачення, радіо, преса та підконтрольні онлайн-платформи, які транслюють офіційні наративи й витісняють альтернативні джерела інформації. Значну роль відіграє також *освітня система*, де навчальні програми формують лояльність до влади та подають історію й суспільні науки у вигідному для режиму трактуванні. До комунікаційної мережі часто залучаються й *релігійні інституції*, які через моральний авторитет підсилюють офіційну риторику.

Окрім цього, важливими інструментами політичної соціалізації виступають *армія та мілітаризовані ритуали* (паради, патріотичні свята), що підкреслюють єдність суспільства та необхідність боротьби з «ворогами». Паралельно в авторитарних режимах держава

здійснює *контроль над культурною та інформаційною політикою*: намагається контролювати творчі спілки, цензурує небажані твори, натомість фінансує ті, що прославляють «велич» нації чи лідера. Таким чином, усі канали – від новин до шкільних підручників і кінопрем'єр – синхронізовані для донесення єдиного наративу. Як зазначає енциклопедія Britannica, в суто авторитарній державі режим прагне монополізувати всі можливості пропаганди і «не зупиняється ні перед чим, аби придушити будь-яку контрпропаганду» (Smith, n. d.).

Стабільність авторитарних режимів, за Йоганом Гершевські, базується на поєднанні *легітимації, кооптації та репресії*, які спрямовані на різні соціальні групи (Gerschewski, 2013). Масам адресована пропаганда та емоційні наративи, еліти утримуються через привілеї та кооптацію, силовий апарат – через ідеологічну лояльність і матеріальні стимули, тоді як щодо меншин можуть застосовуватися як інтеграція, так і демонізація. Таке поєднання механізмів дозволяє режимам підтримувати контроль над суспільством і мінімізувати ризики політичної опозиції.

Упродовж останніх десятиліть масові репресії, характерні для ранніх диктатур, значною мірою поступилися місцем інформаційній політиці та пропаганді. За таких умов основний вплив авторитарних режимів спрямовується на чотири ключові соціальні групи: широкі верстви населення, еліти, силові структури, а також національні чи політичні меншини.

Найчисельнішою аудиторією залишаються пересічні громадяни, які для режиму є джерелом «пасивної згоди» та потенційним ресурсом мобілізації у кризових ситуаціях. Для них створюються максимально прості й емоційно насичені повідомлення, що апелюють до страху, гніву, почуття гордості або до уявлень про компетентність і силу лідера. Дослідження концепції «інформаційних автократій» (Сергей Гур'єв, Даніель Трейсман) показує, що сучасні авторитарні лідери прагнуть здобувати підтримку насамперед через маніпуляцію інформацією – масову пропаганду та обмеження альтернативних джерел, а не через тотальний терор (Guriev and Treisman, 2019). Водночас новітні дослідження інформаційної політики в авторитарних суспільствах зокрема дослідники Брін Розенфельд, Джеремі Уоллес, підкреслюють, що пропаганда виконує подвійну функцію: вона не лише переконує населення, а й знижує готовність потенційних опонентів до активного спротиву (Rosenfeld and Wallace, 2024).

Авторитарна влада використовує широкий арсенал пропагандистських технологій, щоби сформувати у мас потрібні переконання. Умовно їх можна поділити на *контентні техніки* (що говорять) та *техніки подачі* (як говорять).

Контентні техніки пропаганди першочергово конструюють образи, які впливають на базові емоції людей. Класичним прийом тут виступає образ ворога. Режим нав'язує населенню думку про існування зловмисного «іншого», зовнішнього чи внутрішнього ворога, який нібито загрожує країні. Наявність ворога викликає у мас відчуття облоги, що підсилює їхню єдність і виправдовує репресивні дії влади. При використанні такої техніки умовний ворог також слугує «цапом-відбувайлом», на якого списують усі внутрішні проблеми в країні – від економічних труднощів до природних катаклізмів (Nesterenko, 2024).

Інший змістовний прийом – *«міф про велич»* держави або народу. Використовуючи такий прийом, авторитарна влада ретельно культивує наратив про особливу історичну місію своєї країни, про її колишню славу (імперську або культурну) та майбутнє відродження цієї величі. Це апелює до гордості й патріотичних почуттів громадян, оскільки їм постійно нагадують про перемоги минулого, героїчних предків, «золотий вік», який затьмарили вороги, але який поверне сильний лідер. Такий національно-історичний міф посилює легітимність режиму, адже саме на чинного лідера покладаються сподівання, що він зможе повернути народу його колишню велич. У сучасній Росії цей міф, наприклад, спирається на ностальгію за імперією та СРСР, в Туреччині – на спадок Османської імперії. Попри різний контекст, ідея «зробити націю знову великою» присутня в обох випадках (Wittner, 2022).

Створення *образу лідера*, так званого культу особи керівника, виступає третім ключовим елементом контенту. У масову свідомість вкладається відчуття, що лідер є джерелом всіх благ і перемог. Його наділяють харизмою, часто сакралізують (наприклад, через порівняння з історичними постатями або апелюючи до релігії). У сучасному світі культ особи, властивий диктатурам ХХ ст., і далі існує, однак нинішні авторитарні лідери використовують інші способи конструювання свого ідеалізованого образу – насамперед медіа та масові заходи, покликані викликати в людей любов і поклоніння. П. Померанцев підкреслює, що подібні культу лідера

ґрунтуються на пропагандистських технологіях переконання, груповому тиску, цензурі й навіть псевдорелігійних ритуалах. Уся ця символіка діє на психологічному рівні, породжуючи почуття захоплення й залежності від фігури «вождя» (Pomerantsev, 2025).

Однак, щоб пропагандистський контент був ефективним, його необхідно правильно подати аудиторії, тобто обрати дієву *техніку подачі*. Одним із базових принципів є *багаторазове повторення повідомлень*. Чим частіше людина чує одну й ту саму тезу, тим більш правдоподібною вона починає їй здаватися. Постійне відтворення однакових гасел і слоганів поступово закріплює їх у масовій свідомості як звичні «істини» (Jones Rose, n. d.).

Популярною технікою є також *спрощення та однобічність подачі інформації*. Повідомлення формулюються максимально простими й категоричними фразами, без складних пояснень або альтернативних позицій. Такий спосіб подачі створює для аудиторії завершену і зрозумілу картину світу, що ускладнює критичне осмислення інформації (American Historical Association, 1944).

Вагому роль відіграє *емоційна насиченість* пропаганди, коли звернення орієнтовані насамперед на емоції – страх, гнів, гордість або співчуття, а не на раціональний аналіз. У цьому випадку використання шокуючих кадрів, драматичних історій або образу «турботливого лідера» формує потрібний емоційний фон і знижує рівень критичного мислення аудиторії (Sanyal, 2023).

Нерідко фіксується насиченість авторитарного дискурсу *конспірологічними нарративами*. Авторитарні режими часто пояснюють політичні чи економічні проблеми «таємними змовами» ворогів, зовнішніх сил або «п'ятої колони». Такі інтерпретації одночасно викликають страх і мобілізують суспільство, виправдовуючи жорсткі дії влади як необхідний захист держави (Yabanci, 2022).

Насамкінець слід наголосити на ключовому *значенні дезінформації та контрольованих медіа* в структурі авторитарної пропаганди. Фейкові новини, маніпуляції фактами та інформаційні «вкидання» використовуються для дискредитації опонентів і перебільшення досягнень влади. Водночас авторитарні режими активно застосовують саму риторику «фейкових новин», тавруючи незалежні джерела як недостовірні. Це підриває довіру до альтернативної інформації й створює ситуацію, коли державні нарративи сприймаються як єдине достовірне джерело. У поєднанні з цензурою та тиском на незалежні медіа такий контроль сприяє формуванню інформаційної ізоляції суспільства (Alyukov, 2024).

Описані механізми пропаганди демонструють, що інформаційний вплив в авторитарних режимах спрямований не лише на внутрішню аудиторію. Хоча головною метою є формування лояльності населення та зниження потенціалу опозиції, сучасні автократії дедалі активніше використовують пропаганду і як інструмент зовнішньополітичного впливу. Через міжнародні медіаплатформи, соціальні мережі, культурні проєкти та інформаційні кампанії вони намагаються формувати вигідні для себе наративи за кордоном, підривати довіру до демократичних інституцій, впливати на громадську думку інших держав і легітимізувати власну політику на міжнародній арені.

Відтак, інформаційний простір стає важливою сферою політичної конкуренції, де пропаганда виконує як внутрішні, так і зовнішні функції. Саме тому в сучасних дослідженнях, окрім іншого, значна увага приділяється аналізу того, як авторитарні режими організують і використовують інформаційну політику в умовах глобалізованого медійного середовища. Література на цю тематику найбільш активно почала з'являтися протягом попередніх кількох років, що свідчить про зростання усвідомлення загрози з боку мережі сучасних автократій. У зв'язку з цим доцільно розглянути основні наукові підходи до проблематики в межах огляду літератури та джерел задля представлення цілісної картини функціонування дезінформації в авторитарних режимах XXI століття.

Стаття Олени Березовської-Чміль (Berezovska-Chmil, 2023) переносить дискусію у компаративіський вимір. Дослідниця зазначає, що сучасні автократії дедалі частіше використовують демократичні інститути лише формально, спотворюючи їхню сутність і створюючи ілюзію легітимності. Одним із ключових механізмів такого маскування є контроль над медіа. У подібних політичних системах засоби масової інформації виконують роль інструменту влади, а не простору для суспільної дискусії: журналісти стикаються з цензурою, обмеженнями свободи слова та ризиком переслідувань за критику уряду. Як приклади держав,

де медіа системно використовуються для поширення пропаганди та дезінформації, авторка наводить Росію, Китай і КНДР.

Березовська-Чміль також підкреслює, що у XXI столітті авторитарні режими активно використовують сучасні технології, формуючи явище «цифрового авторитаризму». Воно включає поширення дезінформації, обмеження доступу до незалежних джерел інформації та посилення державного нагляду за громадянами. Китай у цьому контексті виступає одним із найбільш показових прикладів: через централізовану систему контролю інтернет-трафіку держава фактично сформувала власний, ізольований інформаційний простір, обмеживши доступ до глобальних платформ на кшталт Google, Twitter чи Facebook.

Схожі тенденції описує і Енн Еплблом у книзі «Корпорація “Автократія”: диктатори, які прагнуть керувати світом» (Applebaum, 2024). На її думку, сучасні диктатури більше не існують ізольовано, а формують глобальну мережу співпраці, об'єднану прагматичною метою – збереженням влади та збагаченням правлячих еліт. Ця мережа спирається на три основні складові: клептократичні фінансові структури, апарат безпеки та команди технологічних експертів, що ведуть інформаційні кампанії й поширюють пропаганду.

До ключових учасників «Корпорації Автократія» Еплблом зараховує «лідерів Росії, Китаю, Ірану, Північної Кореї, Венесуели, Нікарагуа, Анголи, М'янми, Куби, Сирії, Зімбабве, Малі, Білорусі, Судану, Азербайджану та, можливо, ще трьох десятків інших» (Applebaum, 2024). Такий перелік демонструє, що йдеться не про маргінальне явище, а про розгалужену глобальну мережу, що присутня на різних континентах. У межах цієї співпраці авторитарні режими обмінюються технологіями контролю, підтримують один одного дипломатично та створюють спільні економічні проекти, що допомагають обходити міжнародний тиск. Водночас контроль над інформацією стає не менш важливим ресурсом, ніж економічні можливості. На відміну від диктатур ХХ століття, сучасна пропаганда не стільки створює ідеалізований образ майбутнього, скільки поширює недовіру, апатію та цинізм щодо демократичних інститутів.

Для виживання сучасних автократій контроль над інформацією є не менш важливим, ніж контроль над фінансовими потоками, адже без інформаційної підтримки економічна влада швидко втрачає легітимність в очах суспільства. Проте їхня мета змінилася порівняно з класичними диктатурами. Замість того, щоби перекоувати населення у власній величі та будувати утопічний образ майбутнього, як це робили диктатори ХХ століття, «Корпорація Автократія» прагне посіяти цинізм, апатію та тотальну недовіру до будь-яких демократичних альтернатив. Головне завдання пропаганди – довести, що «всі брешуть», а отже, немає сенсу прагнути змін, адже будь-яка альтернатива нібито буде такою ж корумпованою та несправедливою.

Сучасна пропаганда, особливо на прикладі Росії та Китаю, як стверджує Еплбаум, змістила фокус з побудови ідеального образу власної країни на послідовне зображення демократичного світу як «слабкого, дегенеративного, розділеного, вмираючого». Замість обіцянок світлого майбутнього державні медіа пропонують аудиторії постійний потік негативних новин про Захід, створюючи враження, що хаос і занепад панують усюди, а їхній авторитарний режим залишається єдиним острівцем стабільності.

У підсумку, як зазначає дослідниця, сучасні автократії використовують інформаційну політику не лише для внутрішнього контролю над суспільством, а й як інструмент глобального впливу. Її кінцева мета полягає у підриві довіри до демократичних інститутів, прав людини та міжнародного порядку, що відкриває можливості для просування вигідних авторитарним режимам політичних правил і норм.

Метою академічної роботи Петера Креко «Індоктринація суспільства – силами самого суспільства та за його участю» (Krekó, 2025) є розкриття ключових аргументів щодо еволюції дезінформації в сучасному світі. Автор детально показує, як змінилися інструменти впливу на масову свідомість у добу соціальних мереж та гібридних режимів, і чому класичні уявлення про пропаганду вже не є достатніми. Центральна теза публікації полягає у тому, що на зміну класичним диктатурам приходять так звані «спін-диктатури» або «інформаційні автократії», що віддають перевагу витонченому маніпулюванню інформацією, а не відкритому насильству, задля створення ілюзії легітимності. Такі режими не обов'язково закривають усі канали комунікації, але вміло переналаштовують їх так, щоби потрібні наративи здавалися природними й очевидними. Автор стверджує, що межа між демократіями та автократіями поступово

розвивається, оскільки обидва типи режимів все частіше використовують схожі інструменти дезінформації, поляризації та медіаманіпуляцій, хоч і з різною інтенсивністю та метою.

П. Креко наголошує, що успішна протидія дезінформації та масовим маніпуляціям вимагає комплексного підходу, що поєднує інституційні, технологічні та освітні заходи. Відтак, на його переконання, недостатньо зосереджуватися лише на технологічних аспектах поширення неправдивої інформації, адже проблема коріниться глибше. Ключ до стійкості демократичних суспільств, як стверджує Креко, лежить у глибокому розумінні *психологічних потреб, когнітивних упереджень та соціальних вразливостей*, що роблять громадян схильними до прийняття маніпулятивних наративів, і саме з ними потрібно працювати системно (Krekó, 2025).

Дослідження «Поza межами оборони: проактивна стратегія Заходу в інформаційній сфері», підготовлене аналітиком Пеккою Калліоніємі (Kallioniemi, 2025) пропонує тезу про те, що ліберально-демократичний світ програє інформаційну війну авторитарним режимам. На його думку, Захід опинився у ситуації, коли звична оборонна позиція більше не працює, і тому потребує термінового переходу від пасивної, реактивної оборони до комплексної проактивної стратегії. Автор стверджує, що відкритість західних суспільств, яка є їхньою фундаментальною цінністю, водночас стала і *головною вразливістю*.

Ключова теза дослідження Бріна Розенфельда та Джереми Уоллеса («Інформаційна політика та пропаганда в авторитарних суспільствах») Rosenfeld, and Wallace, 2024) полягає в тому, що авторитарна пропаганда переслідує подвійну мету: з одного боку – переконання населення у легітимності та компетентності режиму, а з іншого – демонстрацію всеосяжної влади, здатної спотворювати саму реальність. Створюючи викривлене інформаційне поле, авторитарні режими наражають себе на серйозні ризики, адже можуть самі стати жертвами власної дезінформації, коли у владних колах починають вірити в пропагандистські наративи. Це, у свою чергу, призводить до катастрофічних стратегічних прорахунків, оскільки рішення ухвалюються на основі викривленої картини світу. Таким чином, пропаганда виступає не лише інструментом контролю над суспільством, а й *джерелом внутрішньої вразливості режиму*, що особливо помітно в умовах криз та конфліктів.

Дослідники Арда Сонін і Константін Гітмез у праці «Дилема диктатора: теорія пропаганди та репресій» (Gitmez, and Sonin, 2023) аналізують фундаментальний зв'язок між двома ключовими інструментами влади — силою та інформацією, пропонуючи теоретичну модель їхньої взаємодії. У науковій роботі досліджується стратегічний взаємозв'язок між репресіями та пропагандою як двома основними опорами авторитарного режиму, без яких той не здатен стабільно існувати. Головний висновок роботи полягає у тому, що репресії та пропаганда є саме взаємодоповнюючими, а не взаємозамінними механізмами контролю. Посилення репресій робить громадян більш схильними до впливу, адже страх зменшує готовність критично сприймати інформацію та шукати альтернативні джерела. Це, своєю чергою, дозволяє режиму застосовувати більш інтенсивну, хоча й менш правдоподібну пропаганду, розраховану на аудиторію, що обмежена в можливостях перевіряти факти. Таким чином, жорсткість силового апарату і агресивність інформаційних кампаній формують замкнене коло, в якому суспільство опиняється під подвійним тиском.

У публікації Бориса Дзюндзюка «Порівняльний аналіз впливу авторитарних і демократичних політичних систем» (Dziundziuk, 2024) приділено окрему увагу тому, що інформаційні технології та пропаганда є ключовими інструментами для забезпечення внутрішнього контролю в авторитарних режимах, тоді як у демократіях вони, принаймні формально, покликані підтримувати відкритість і плюралізм. Він висуває важливий аргумент: хоча автократії здатні швидко мобілізувати ресурси та демонструвати видиму ефективність у короткостроковій перспективі, їхня інформаційна політика закритості під час криз часто призводить до катастрофічних наслідків. Таким чином, інформаційна закритість, на думку автора, є ахіллесовою п'ятою автократій: з одного боку, вона може забезпечити короткострокову стабільність і контроль, але з іншого – підриває довгострокову стійкість та здатність режиму адекватно реагувати на реальні виклики.

Ще одне фундаментальне академічне дослідження «Російська Федерація у глобальній війні за знання: операції впливу в Європі та сусідніх із нею країнах» (Mölder *et al.*, 2021) надає теоретичну рамку для розуміння філософських та ідеологічних основ, на яких будуються

практичні дезінформаційні кампанії, такі як операції FIMI (іноземні інформаційні втручання та маніпуляція) з розколу суспільств, що були розглянуті в попередньому джерелі. Центральною концепцією праці є «глобальна війна знань», яку автори визначають як форму психологічної війни, спрямованої на контроль над інтерпретацією реальності. На відміну від традиційних бойових дій, її головною мішенню є не фізичні об'єкти, а свідомість цільової аудиторії – як зовнішньої, так і внутрішньої. У цьому контексті інформація розглядається не просто як ресурс, а як поле, на якому вирішується, чия версія подій стане домінуючою.

Дослідження «Технологічно підготовлені до війни: як авторитарні держави використовують штучний інтелект як зброю проти Заходу» (Matthews, 2025) за редакцією К. Метью, системно аналізує зростаючу загрозу іноземного маніпулювання інформацією та втручання, тобто «FIMI», а також когнітивної війни, яку ведуть авторитарні держави, зокрема Росія та Китай, проти західних демократій. Авторі зосереджуються на ролі саме новітніх технологій у цих гібридних конфліктах, приділяючи особливу увагу генеративному штучному інтелекту, який вони визначають як «супернідсилувач дезінформації». Праця досліджує інструменти, тактики та стратегічні цілі ключових акторів, а також оцінює відповідь Заходу, пропонуючи рекомендації для зміцнення демократичної стійкості в умовах нової інформаційної ери.

Дослідження когорти науковців про стратегічні комунікації як ключовий фактор у протидії гібридним загрозам «Стратегічні комунікації як ключовий чинник протидії гібридним загрозам» (Villar García *et al.*, 2021) слугує детальним аналізом гібридних загроз, підготовленим Дослідницькою службою Європейського Парламенту. Його важливість полягає у систематизації тактик, які використовують зловмисні актори проти ЄС, та у визначенні стратегічних комунікацій як центрального елемента ефективної відповіді на ці виклики. У дослідженні детально описані тактики авторитарних режимів. Праця також висвітлює використання штучного інтелекту для створення дипфейків та мікротаргетингу, як це сталося, до прикладу, у скандалі з Cambridge Analytica, що свідчить про технологічну еволюцію загроз.

У своїй науковій публікації «Зростання авторитарного інформаціоналізму: ескалація нагляду, маніпуляцій і контролю» дослідники Ліза Гарбе та Серафіна Ф. Мерц (Garbe and Merz, 2026) вводять термін «авторитарний інформаціоналізм» для опису нової логіки правління. Вони визначають авторитарний інформаціоналізм як поєднання онлайн- та офлайн-тактик контролю над інформацією, спостереження і маніпуляцій, що стають ключовим інструментом здійснення політичної влади. На відміну від традиційних форм авторитаризму, які спиралися на відкриті репресії, цей підхід ґрунтується на прихованих, цільових і менш помітних методах контролю. Замість масового терору режим використовує інформаційні технології для формування громадської думки, раннього виявлення загроз та нейтралізації опонентів. Водночас цифровізація має подвійний ефект: вона зміцнює стійкість авторитарних режимів, посилюючи можливості спостереження й пропаганди, але водночас створює нові вразливості.

Наукове дослідження Кетеван Чинчарадзе «Чому демократії та автократії вступають у війни: порівняння випадків Іраку й України» (Chincharadze, 2023) пропонує аналіз ролі особистості лідера у формуванні пропагандистських нарративів автократій для легітимізації війни, поєднуючи теоретичні підходи з конкретними кейсами. На прикладі вторгнення Росії в Україну авторка демонструє, як авторитарна система створює інформаційну бульбашку, що не лише ізолює суспільство від альтернативних точок зору, але й підживлює особисті упередження самого лідера. У підсумку авторитарний правитель стає заручником власної пропаганди, ухвалюючи рішення, що ґрунтуються на спотвореній картині реальності. Відтак, як стверджує дослідниця, в авторитарній системі пропаганда функціонує на двох рівнях: як інструмент зовнішнього впливу на маси та як механізм самообману для правлячої еліти. На першому рівні вона мобілізує суспільство, виправдовує агресивні дії та знімає моральні запобіжники, а на другому – закриває керівництву доступ до незручної, але правдивої інформації. Інформаційна ізоляція унеможливує адекватну оцінку реальності, що веде до прийняття хибних рішень із руйнівними наслідками як для самої держави, так і для міжнародної безпеки.

Фундаментальна праця Клайва Гамільтона і Марайке Ольберг «Прихована рука Китаю. Як КНР непомітно захоплює світ» (Hamilton and Ohlberg, 2023) стосується того, як сучасний Китай вибудовує, по суті, агентурну мережу по всьому світу через «м'яку силу» на Заході та в інших регіонах. Авторі стверджують, що вихід Комуністичної партії Китаю у глобальний

медіапростір є важливим елементом її стратегії, спрямованої на зміну міжнародного дискурсу щодо КНР і переосмислення місця Китаю у світі.

Важливе місце в екосистемі китайських пропагандистських медіа займає агентство «Сінхуа», аналізу діяльності якого автори приділяють чимало уваги. Гамільтон та Ольберг стверджують, що, крім безпосередньо власних медіа, які є прямим продовженням лінії партії, КПК нерідко використовує й іноземні ЗМІ для розміщення власного контенту з метою впливу на місцеву аудиторію. Таким чином, китайські наративи вбудовуються у звичний для споживача інформаційний ландшафт, часто без чіткого маркування їхнього походження.

Одним із найпотужніших інструментів в арсеналі Росії, на думку дослідників цієї праці, є міжнародний мовник RT, що фінансується російською владою, детальний розгляд якого представлено в наступному джерелі: «Росія, дезінформація та ліберальний порядок: RT як популістський медіа-аутсайдер» (Hutchings *et al.*, 2024). RT розглядається не лише як інструмент державної пропаганди, а як складне медіа, що використовує «популістський репертуар» для експлуатації розколів у західних суспільствах. Канал позиціонує себе як «популістський парія», використовуючи, на думку авторів, власну маргіналізацію та заборони на Заході для зміцнення образу «альтернативного» медіа, яке нібито протистоїть корумпованим елітам і мейнстрімним ЗМІ.

RT створює інформаційне середовище, де реальні суспільні проблеми Заходу слугують фоном для поширення радикальних і необґрунтованих тверджень через сторонніх «експертів», фактично легітимізуючи дезінформацію. Для посилення впливу фейкові наративи вбудовуються у знайомі історичні й культурні дискурси – антиколоніалізму, антифашизму та антиімперіалізму.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що трансформація сучасного авторитаризму безпосередньо пов'язана з еволюцією механізмів впливу на масову свідомість. Якщо в класичних авторитарних режимах ключовим інструментом утримання влади був прямий примус і масовий терор, то в сучасних умовах їх дедалі більше замінює комплексна система інформаційного контролю, психологічного впливу та цифрових технологій. Така система поєднує традиційні механізми пропаганди з новими можливостями медіасередовища, створюючи ефективну модель управління суспільною свідомістю без необхідності постійного застосування насильства.

Теоретичний аналіз показав, що фундаментальні концепції психології мас залишаються актуальними для пояснення сучасних політичних процесів. Ідеї про навіювання, емоційне зараження, ідентифікацію з лідером та прагнення до підпорядкування в умовах невизначеності дозволяють зрозуміти, чому пропаганда залишається ефективним інструментом навіть у технологічно розвинених суспільствах. Водночас сучасні підходи розширюють ці уявлення, розглядаючи авторитаризм як комплекс психологічних установок і соціальних практик, які можуть відтворюватися через культурні, медійні та інституційні механізми.

Особливістю сучасних «інформаційних автократій» є інтеграція пропаганди, цензури, технологічного нагляду та цифрових платформ у єдину систему управління інформаційним простором. Завдяки використанню алгоритмів, мікротаргетингу, автоматизованого поширення контенту та технологій штучного інтелекту, пропаганда набуває нової масштабності та точності, перетворюючись на інструмент когнітивного впливу як на власне населення, так і на міжнародну аудиторію. У цьому контексті інформація дедалі більше використовується як стратегічний ресурс і зброя, що формує нову реальність глобального інформаційного протистояння.

Водночас дослідження показує, що така модель управління має внутрішні обмеження. Створення замкнених інформаційних середовищ та систематичне викривлення реальності призводить до формування «інформаційних бульбашок», у яких політичні еліти поступово втрачають доступ до достовірних даних. Це породжує феномен «дилеми диктатора», коли пропаганда, спрямована на контроль суспільства, зрештою починає впливати на самих керівників держави, збільшуючи ризик стратегічних помилок і неадекватних політичних рішень.

Таким чином, сучасний авторитаризм можна розглядати як складну систему інформаційно-психологічного управління, що функціонує на перетині політики, технологій і масової психології. Його ключовою характеристикою є не лише контроль над інформацією, а й активне

формування сприйняття реальності, що має наслідки як для внутрішньої стабільності режимів, так і для міжнародного порядку.

References

1. Adorno, T.W., Frenkel-Brunswik E., Levinson D.J. & Sanford R.N. (1950), *The Authoritarian Personality*, Harper & Brothers, New York.
2. Altemeyer, B. (1996), *The Authoritarian Specter*, Cambridge: Harvard University Press, available at: <https://www.scribd.com/document/690931076/The-Authoritarian-Specter-Bob-Altemeyer-Z-lib-org> (accessed: 5 March 2026).
3. Alyukov, M. (2024), "'Fake news" a powerful propaganda tool for authoritarian leaders"; *King's College London*, January 24, available at: <https://www.kcl.ac.uk/news/fake-news-a-powerful-propaganda-tool-for-authoritarian-leaders> (accessed: 5 March 2026).
4. American Historical Association (1944), "What are the tools of propaganda?", July 1, available at: <https://www.historians.org/resource/what-are-the-tools-of-propaganda/#:~:text=How%20does%20the%20propagandist%20use> (accessed: 5 March 2026).
5. Applebaum, A. (2024), *Autocracy Inc.: The dictators who want to run the world*, Penguin.
6. Berezovska-Chmil, O. (2023), "Porivnialnyi analiz demokratychnoho ta avtorytarnoho politychnykh rezhymiv" [Comparative analysis of democratic and authoritarian political regimes], *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii: Politolohiia*, 15, 29–36. <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-1-2> [in Ukrainian].
7. Chincharadze, K. (2023), "Why Democracies and Autocracies Go to War: Comparing the Cases of Iraq and Ukraine", *Electronic Theses and Dissertations*, 2269, University of Denver, available at: <https://digitalcommons.du.edu/etd/2269> (accessed: 5 March 2026).
8. Duckitt, J. and Fisher, K. (2003), "The impact of social threat on worldview and ideological attitudes", *Political Psychology*, Vol. 24, № 1, pp. 199-222.
9. Dziundziuk, B. (2024), "A comparative analysis of the impact of authoritarian and democratic political systems on addressing global challenges", *Foreign Affairs*, Vol. 34, No. 6, available at: https://uaforeignaffairs.com/web/uploads/articles/files/38/193/FA_Vol.34_No.6_2025-47-56.pdf (accessed: 5 March 2026).
10. Freud, Z. (1949), *Group Psychology and the Analysis of the Ego*, Hogarth Press, London, available at: <https://ia802907.us.archive.org/17/items/SigmundFreud/Sigmund%20Freud%20%5B1921%5D%20Group%20Psychology%20and%20the%20Analysis%20of%20the%20Ego%20%28James%20Strachey%20translation%2C%201949%29.pdf> (accessed: 5 March 2026).
11. Fromm, E. (1941), *Escape from Freedom*, Farrar & Rinehart, New York.
12. Garbe, L., and Merz, S.F. (2026), "The rise of authoritarian informationalism: escalating surveillance, manipulation, and control", *Democratization*, Volume 33, <https://doi.org/10.1080/13510347.2025.2579105>
13. Gerschewski, J. (2013), "The three pillars of stability: legitimation, repression, and co-optation in autocratic regimes", *Democratization*, Vol. 20, Iss. 1, pp. 13–38, <https://doi.org/10.1080/13510347.2013.738860>.
14. Gitmez, A.A., and Sonin, K. (2023), "The Dictator's Dilemma: A Theory of Propaganda and Repression", available at: https://voices.uchicago.edu/ksonin/files/2023/05/Gitmez_Sonin_Propaganda_and_Repression_May_2023.pdf (accessed: 5 March 2026).
15. Guriev, S. and Treisman, D. (2019), "Informational Autocrats", *Journal of Economic Perspectives*, 33(4), pp. 100–127, <https://doi.org/10.1257/jep.33.4.100.aeweb>.
16. Hamilton, K. and Ohlberg, M. (2023), *Prykhovana ruka Kytaiu: Yak KNR nepomitno zakhopiue svit [Hidden hand of China: How the PRC is quietly taking over the world]*, Nash Format, Kyiv [in Ukrainian].
17. Hutchings, S., Tolz, V., Chatterje-Doody, P., Crilley, R., and Gillespie, M. (2024), *Russia, disinformation, and the liberal order: RT as populist pariah*, Cornell University Press, available at: <http://www.jstor.org/stable/10.7591/jj.11981213> (accessed: 5 March 2026).
18. Jones Rose, E. (n. d.), "Propaganda", *The Decision Lab*, available at: <https://thedeisionlab.com/reference-guide/sociology/propaganda> (accessed: 5 March 2026).
19. Kallioniemi, P. (2025), *Beyond defence: A proactive strategy for the West in the information domain*, Policy paper, International Centre for Defence and Security, available at: <https://icds.ee/en/>

beyond-defence-a-proactive-strategy-for-the-west-in-the-information-domain/ (accessed: 5 March 2026).

20. Krekó, P. (2025), *Brainwashing of the people, by the people, with the people: Mass persuasion and systemic disinformation in democratic and non-democratic contexts*, Working paper, AUTHLIB, available at: https://www.authlib.eu/wp-content/uploads/2025/02/AUTHLIB_WP_2025_01_Kreko-FINAL.pdf (accessed: 5 March 2026).

21. Le Bon, G. (1896), *The Crowd: A Study of the Popular Mind*, The Macmillan Co.

22. Matthews, K. (Ed.), (2025), *Wired for war: How authoritarian states are weaponizing AI against the West*, Montreal Institute for Genocide and Human Rights Studies; Konrad Adenauer Stiftung Canada, available at: https://migsinstitute.org/wp-content/uploads/2025/09/20250729_Wired-for-war-.pdf (accessed: 5 March 2026).

23. Mölder, H., Sazonov, V., Chochia, A., and Kerikmäe, T. (Eds.), (2021), *The Russian Federation in global knowledge warfare: Influence operations in Europe and its neighbourhood*, Springer.

24. Nesterenko, Ye. (2024), “Propahanda heroiv i vorohiv: yak v rosii formuiut suspilnu svidomist za dopomohoiu zaliakuvannia?” [Propaganda of heroes and enemies: How society in Russia is shaped through intimidation], 2+2, June 6, available at: <https://2plus2.ua/pid-maskoyu-propagandi-novyny/propaganda-geroiv-i-vorogiv-yak-v-rosii-formuyut-suspilnu-svidomist-za-dopomogoyu-zalyakuvannya#:~:text=наявність%20зовнішнього%20ворога%20сприяє%20розвитку,відбувало м%2C%20винним%20у%20всіх%20негараздах%20> (accessed: 5 March 2026) [in Ukrainian].

25. Pomerantsev, P. (2025), “Journalism In An Age Of Authoritarianism”, *Noema*, November 18, available at: <https://www.noemamag.com/journalism-in-an-age-of-authoritarianism/> (accessed: 5 March 2026).

26. Reich, W. (1997), *The Mass Psychology of Fascism*, Profile Books.

27. Rokeach, M. (1960), *The open and closed mind: investigations into the nature of belief systems and personality systems*, Basic Books, New York.

28. Rosenfeld, B. and Wallace, J. (2024), “Information politics and propaganda in authoritarian societies”, *Annual Review of Political Science*, 27, pp. 263–281.

29. Sanyal, Sh. (2023), “Propaganda is the Truth: Diving into the Mind of Fanatic Dictators”, *Medium*, September 15, available at: <https://medium.com/illumination/propaganda-is-the-truth-diving-into-the-mind-of-fanatic-dictators-39bd6dcf7ab7> (accessed: 5 March 2026).

30. Smith, B.L. (n. d.), “Authoritarian control of propaganda”, *Encyclopedia Britannica*, available at: <https://www.britannica.com/topic/propaganda/Authoritarian-control-of-propaganda> (accessed: 5 March 2026).

31. Villar García, J. P., Tarín Quirós, C., Blázquez Soria, J., Galán Pascual, C., and Galán Cordero, C. (2021), *Strategic communications as a key factor in countering hybrid threats*, European Parliamentary Research Service, Panel for the Future of Science and Technology, available at: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)656323](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)656323) (accessed: 5 March 2026).

32. Wittner, L. (2022), “The Dangerous Trend of Imperial Nostalgia – It’s not Just Russia”, *History News Network*, August 5, available at: <https://www.hnn.us/article/the-dangerous-trend-of-imperial-nostalgia-its-not-#:~:text=Imperial%20nostalgia%20is%20rife%20in,aggressive%20programs%20that%20accompany%20them> (accessed: 5 March 2026).

33. Yabancı, B. (2022), “Religion, Nationalism, and Populism in Turkey Under the AKP”, *Middle East Institute*, October 6, available at: <https://mei.edu/publication/religion-nationalism-and-populism-turkey-under-akp/> (accessed: 5 March 2026).

Стаття надійшла / Received: 15.03.2026

Схвалено / Accepted: 28.06.2026

Опубліковано / Published: 30.06.2026